

Saara Labbas & Sambath Sam

**TOIMINTAYHTEISÖ JA SEN
MERKITYS LAPSEN ELÄMÄSSÄ**
Toimintamalli Meijän keittiölle

Opinnäytetyö

Sosionomi

2020

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkintonimike	Aika
Saara Labbas ja Sambath Sam	Sosionomi (AMK)	Toukokuu 2020
Opinnäytetyön nimi		
Toimintayhteisö ja sen merkitys lapsen elämässä Toimintamalli Meijän keittiölle		38 sivua 1 liitesivua
Toimeksiantaja		
Kotka-Kymin seurakunta / Suvi Kervinen		
Ohjaaja		
Lehtori Merja Nurmi		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyömme aiheena on toimintayhteisö ja sen merkitys lapsen elämässä. Tarkoituksena on ollut tuottaa toimintamalli, joka tukisi lapsen yhteisöllisyyttä nimenomaan toimintayhteisössä. Olemme luoneet mallin Kotka-Kymin seurakunnan Meijän keittiö -toiminnalle.</p> <p>Toimintamalli sisältää neljä eriteemaista ohjattua iltaa. Illat on suunniteltu Meijän keittiön yhteyteen. Ohjattujen iltojen sisältö on suunniteltu tukemaan lasten yhteisöllisyyttä ja lapsille tarjotaan keinoja yhteisesti tekemiseen ja toimimiseen. Näin lapsilla on myös mahdollisuus pohtia omaa yhteisöllisyyttään ja siihen liittyviä teemoja, kuten ystävät ja perhe.</p> <p>Tutkimus toimintamallin toimivuudesta ja sen mahdollisista hyödyistä lapselle toteutettiin kyselytutkimuksena. Loimme Webropol -kyselyn Meijän keittiön Facebook-sivuille, jossa kysyimme illoissa käyneiltä lapsien vanhemmilta, miten he ovat kokeneet mallimme edistyneen lapsensa yhteisöllisyyttä toimintayhteisössä. Lisäksi teetimme illoissa käyneillä lapsilla pienimuotoisen kyselyn siitä, miten he itse kokivat illat. Kysely toteutettiin viimeisessä illassa lapsille helposti lähestyttävän hymiökyselyn avulla.</p> <p>Tutkimuksen tulokset ovat mallimme kannalta positiivisia. Vanhemmat huomasivat iltojen tukeneen mm. lasten kommunikaatitaitoja, yhteistyötaitoja sekä toisiin ihmisiin tutustumista. Tuloksista ilmenee, että toimintamallimme kehittää lasten yhteisöllisyyttä tukevia taitoja ja teemoja. Vanhemmat kokivat lasten yhteisöllisyyden tärkeäksi teemaksi, ja näin ollen iltamme ja toimintamallimme on hyvä lisä yhteisölliseen toimintaan.</p> <p>Lapsille suunnatussa kyselyssä tuloksena on, että suurin osa lapsista viihtyi illoissamme. Vain pieni osa lapsista ilmoitti negatiivisen tai neutraalin vastauksen kyselyyn.</p>		
Asiasanat		
varhaiskasvatus, yhteisöllisyys, toimintayhteisö, lapsi		

Author (authors)	Degree	Time
Saara Labbas and Sambath Sam	Bachelor of Social Services	May 2020
Thesis title		38 pages
Community of action and its importance in the child's life Code of Conduct		1 pages of appendices
Commissioned by		
Kotka-Kymin Seurakunta / Suvi Kervinen		
Supervisor		
Merja Nurmi, full-time teacher		
Abstract		
<p>The subject of this thesis was the importance of an activity group in a child's life. The aim was to produce a model that would support the child's sense of participation in the group. The model was created for cooking evenings in Kotka-Kymi Parish.</p>		
<p>Thee model was created by having four different thematic evenings. The content of the guided evenings was designed to support the children's participation and the children were given ways to do and act together. Through doing, the children had the opportunity to reflect their own sense of participation and role in the group as well as themes such as friends and family.</p>		
<p>A Webropol survey mas drawn up for the parents asking how the evenings had contributed to the children's sense of participation and fellowship. The children attending the evenings were also given a questionnaire.</p>		
<p>The results of the study showed improvement in the children's sense of participation. The evenings supported e.g. children's communication skills, collaboration sills and socializing skills. The parents felt that the sense of community and participation among children was an important thing. Most children enjoyed the evenings. Only a small minority of the children gave negative or neutral responses in the questionnaire.</p>		
Keywords		
early childhood education, community, community of action, child		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	YHTEISÖ JA YHTEISÖLLISYYS	6
2.1	Lapsen osallisuus toiminnassa ja yhteisön muodostuksessa	7
2.2	Yhteisöllisyyden merkitys lapsen elämässä	8
2.3	Yhteisöllisyyden tukeminen ja tekeminen näkyväksi	11
3	MEIJÄN KEITTIÖ – YHTEISÖLLINEN RUOKAILU	12
4	TOIMINTAMALLI	13
4.1	Pikkujoulut	17
4.2	Talven ihmema..	19
4.3	Ystävänpäivä	23
4.4	Minä ja perhe	25
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	26
5.1	Tarkoitus ja tutkimuskysymykset	26
5.2	Tutkimusmenetelmät	27
5.3	Opinnäytetyön etiikka	28
6	KYSELY	29
6.1	Tulokset	31
6.2	Johtopäätökset	33
7	TOIMINTAMALLIN ARVIOINTI	34
8	POHDINTA	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	

Liite 1. Saateteksti ja Webropol-kysely

1 JOHDANTO

Yhteisöllisyys on tärkeä ja merkityksellinen osa ihmisen elämää. Yhteisöön kuulumisen luo ihmiselle kokemuksen johonkin kuulumisesta ja antaa turvaa esimerkiksi vertaistuen muodossa. Erityisesti lapsen elämässä ja sosiaalisessa kehityksessä yhteisöllisyydellä on suuri merkitys. Toiminnallisella yhteisöllisyydellä on suuri vaikutus lapsen elämään ja siihen, miten hän ympäristössään kokee, sillä tätä kautta lapsi saa arvokasta kokemusta maailmassa toimimisesta. Tutkijoiden mukaan yhteisöllisyyden perustaa tulisi alkaa rakentaa mahdollisimman varhain (Marjanen ym. 2013, 23). Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on juuri lasten yhteisöllisyys ja sen toiminnan tukemisen lisääminen lasten arkisessa toiminnassa. Työssämme tekemiemme havaintojen perusteella loimme toimintamallin Kotka-Kymin seurakunnan Meijän keittiö -toiminnalle.

Meijän keittiö on kaikille avoin matalan kynnyksen kohtaamispaikka. Toimintaa järjestetään pääasiassa keskiviikkoiltoisin, jolloin ohjelmassa on ruokailua ja illan teeman mukaisia erilaisia aktiviteetteja. Suunnittelimme neljä eri teemaista ohjattua iltaa, joiden oheistoiminnan valmistelimme etukäteen aihealuetta silmällä pitäen.

Kokemus yhteisöllisyydestä on lapselle tärkeää erityisesti oppimisessa ja kehityksessä (Koivula 2013, 19). Osana opinnäytetyötämme loimme toimintamallin, joka käytännön toteutuksena sisälsi neljä lasten toiminnallista iltaa. Iltojemme tavoitteena oli tuottaa toiminnallista yhteisöllisyyttä tukevia tilanteita, joissa lapset pääsevät toimimaan yhdessä ja tutustumaan toisiinsa yhdessä tekemällä. Illat sisälsivät sekä pohdittavia tehtäviä että toiminnallisempia aktiviteetteja. Toiminta oli suunniteltu tukemaan lasten keskinäistä kommunikatiota ja yhteistyötaitoja. Lapset saapuivat usein iltoihin perheidensä seurassa, jolloin vanhemmat osallistuivat iltojen aktiviteetteihin lastensa kanssa. Tämän takia päätimme osallistaa koko perheen toimintamalliimme.

Mallin toimivuutta lasten ja perheiden tyytyväisyydestä mittasimme kahdenlaisen kyselyn avulla. Ensimmäinen kysely oli kohdennettu illoissa käyville lapsille, toinen heidän vanhemmilleen. Tavoitteena oli mitata ohjattujen iltojen toimivuutta, viihtyvyyttä ja merkitystä yhteisöllisyydelle.

2 YHTEISÖ JA YHTEISÖLLISYYS

Etsiessämme yhteisön ja yhteisöllisyyden käsitteitä huomasimme käsitteiden esiintyvän usein toistensa synonyymeina. Silti esimerkiksi *ryhmä* ja *yhteisö* eivät tarkoita samaa asiaa, vaan näihin sisältyy aina toisensa poissulkevia merkityksiä. Siksi olisikin tärkeää käyttää johdonmukaisesti sitä käsitettä, joka sopii merkityssisältönsä puolesta parhaiten kulloiseenkin tilanteeseen (Koivula 2010, 17).

Lapsiryhmä on käsitteenä vakiintunut suomalaiseen päiväkotikulttuuriin. Jos termin kohdetta kuitenkin tarkastellaan syvällisemmin, on ilmeistä, että silloin puhutaan nimenomaan yhteisöstä ja siihen kuuluvista ominaisuuksista lasten muodostaessa päiväkodeissa usein omia piirejään. Yhteisöllisyyttä pidetään oleellisena osana ryhmään kuulumista, kokemusten vahvistamista ja lasten osallisuutta (Koivula 2013, 19).

Yhteisöllisyys on viime vuosina ollut usein esillä niin mediassa, politiikassa kuin myös arjen keskusteluissa. Näissä yhteyksissä yhteisöllisyyden merkitystä korostetaan: yhteisöllisyys mielletään usein laadulliseksi ihannelilaksi, jota tavoitellaan ja arvostetaan. Erilaisia yhteisöjen ja yhteiskunnan ongelmia on selitetty nimenomaan yhteisöllisyyden puutteella. Käsitteeseen liitetäänkin usein positiivisia merkityksiä kuten harmonia, yhteistyö, yhteisyyden tunne sekä solidaarisuus. (Saastamoinen 2009.) Tutkimuksellisesti yhteisöllisyyttä on kartoitettu hyvin vähän: termi *yhteisöllisyys* esiintyy monissa tutkimuksissa mainintana tai eräänlaisena iskusanana, mutta yhteisöllisyyttä ei ole useinkaan määritelty tai kuvattu sen tarkemmin (Saastamoinen 2009).

Yhteisöllisyyttä on ruvettu tutkimaan yhä enemmän, mutta käsitteen määrittely on kuitenkin ollut haasteellista tilannesidonnaisuuden vuoksi, eikä sitä ole tieteellisesti todettu eksaktiksi termiksi. Näin ollen yhteisöllisyyden käsitteelle ei

ole yhtä ja oikeaa tulkintaa (Repo 2010; Koivula 2010). Yhteisöllisyydestä löytyy tutkimustietoa 2000-luvun loppupuolelta, ja käsite on usein yhdistetty hyvinvointiin, mutta näistä kahdesta aiheesta yhdessä ei kuitenkaan ole löytynyt tutkimuksia. Kuitenkin käsitteenä siitä löytyy monia tutkimuksia eri viitekehyksissä sekä konteksteissa (Repo 2010; Koivula 2010).

2.1 Lapsen osallisuus toiminnassa ja yhteisön muodostuksessa

Varhaiskasvatuspalveluissa lapsi on käytännössä toisten lasten ympäröimä. Lapset ovat toistensa kanssa tekemisissä päivittäin, ja varhaiskasvatuspalveluissa eletään pitkälti lasten muodostamisissa vertaisryhmissä. Lasten oletetaan tekevän jatkuvasti uusia tulkintoja siitä, miten ja miksi ollaan yhdessä. Lasten luontainen kiinnostus toisiaan kohtaan on kuitenkin perusta lasten yhteisen toiminnan käynnistymiselle. Lapsilla on ilmeinen tarve käynnistää keskinäinen vuorovaikutus. Leikki kulkee lasten mukana, joten se tulee myös osaksi päivähoiton arkea. Kuvaukset lasten välisestä vuorovaikutuksesta ovatkin usein leikin kuvauksia. Yksinkin voi leikkiä, mutta leikki on kuitenkin perusluonteeltaan sosiaalista, jonka vuoksi se voidaan myös mieltää yhteisölliseksi toiminnaksi. (Kalliala 2008, 36–40.)

Yhteisö vaikuttaa leikin kulkuun merkittävästi, sillä vuorovaikutuksellisen luonteensa takia leikki on sosiaalinen tapahtuma lasten välillä. Leikki ja toiminta siinä eivät kuitenkaan ole itsestään selviä, sillä sama toiminta voi olla toiselle lapselle leikki ja toiselle karua todellisuutta. Tästä syystä leikkiä voidaankin pitää määrätyn laisen toiminnan sijasta ennemmin asenteena käynnissä olevaa toimintaa kohtaan. Kaikki mikä lapsen leikissä näkyy, on lapselle merkityksellistä tavalla tai toisella, mutta kaikki lapselle merkityksellinen ei kuitenkaan näy hänen leikissään. Lapset eivät ensisijaisesti leiki tietoisesti oppiakseen, vaan tätä seurausta kannattaa pitää toiminnan myönteisenä sivutuotteena (Stakes 2005, 20–21).

Alle kouluikäisten lasten keskinäistä vuorovaikutusta käsittelevissä tutkimuksissa on tehty havaintoja, joiden mukaan lapsiryhmän koolla on suuri merkitys siinä missä toiminnalla ylipäänsä. Isommissa lapsiryhmissä, joissa on samaa sukupuolta olevia lapsia, muodostuu helposti pareja. Pienemmissä ryhmissä,

joissa lapset tuntevat hyvin toisensa, ei ole sukupuolirajoja ryhmiä muodostettaessa (Virkki 2007, 32.). Vaikka lapset ovatkin kontaktissa molempiin sukupuoliin, varsinaiseen leikkiin valikoituu pääsääntöisesti samaa sukupuolta olevia lapsia. Muita perusteita lasten yhteisöjen muodostukselle voivat olla muun muassa tunteisiin liittyvät syyt, vakiintuneet ystävyys-suhteet, leikin moninaisuus tai yksin jäämisen pelko (Virkki 2007, 33).

Jokaiselle lapselle tulisi antaa kokemus siitä, että hän saa itse vaikuttaa yhteisönsä toimintaan sekä sen muodostamiseen ja tätä kautta kokea tunteen siihen kuulumisesta. Tämä voi tuntua haasteelliselta, koska samalla kasvattajien tulisi turvata se, ettei kukaan lapsista jäisi ilman toveria (Marjanen ym. 2013, 57). On hyvä kiinnittää huomiota myös siihen, kuinka paljon tehdään erottelua esimerkiksi iän perusteella ja millainen vaikutus tällaisella toiminnalla voi olla lasten omien yhteisöjen muodostukseen. Joissain tilanteissa saman ikäisiä lapsia on hyvä ohjata yhteen, mutta tätä ei ole tarpeen pitää ehdottomana sääntönä eikä ole olennaista korostaa mahdollisia hierarkkisia suhteita ikäerojen puitteissa. Jos aikuisetkin tekevät erottelua lasten välillä, sitä voi ilmetä jossain määrin myös lasten keskuudessa. (Marjanen ym. 2013, 58.)

2.2 Yhteisöllisyyden merkitys lapsen elämässä

Jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa lapset pääsevät osalliseksi erilaisista tiedoista ja taidoista, jotka ovat tärkeitä heidän omissa vertaisyhteisöissään. Martha Lash toteaa tutkimuksessaan, että erilaisista säännöistä ja yhteisestä ymmärryksestä neuvotellessaan sekä yhteistä tietoa rakentaessaan lapset paitsi oppivat myös itse rakentavat vahvaa yhteisöä (2008, 39). Yhteisön ja yhteisen toiminnan rakentamisen vapaaehtoisuuden vuoksi lasten väliset tunteet ja erityisesti ystävyys-suhteet ovat osoittautuneet yhteisön rakentamisen kannalta oleellisiksi (Koivula 2010).

Yhteisöllisyyden perustaa tulisikin alkaa rakentamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Marjanen ym. 2013, 23). Viime aikojen tutkimukset osoittavat, että mm. syrjäytymisen sekä kiusaamisen ilmiöt koskettavat jo hyvin pienten lasten elämää. Vaikka yhteisöllisyys onkin ytimeltään ihmisten tunnekoke-

mukseen perustuvaa, siihen liittyy myöskin tiettyjen taitojen, esimerkiksi yhteisön ja ryhmän rakentamisen ja niiden toiminnan edistämisen oppiminen. Perusta näiden oleellisten taitojen oppimiselle rakentuu jo varhain lapsuudessa, ensimmäisissä ryhmän jäseneksi liittymisen tilanteissa (Koivula 2010).

Pienten lasten elämässä sosiaalisten taitojen kehittyminen sekä yhteisöön liittymisen harjoittelu ovat keskeisellä sijalla. Nämä ovat myös tärkeä osa yhteisöllisyyden rakentamisen harjoittelua, joka aloitetaan ohjatusti lapsen kehityksen tietyssä vaiheessa. Yhteisöllisyydessä ei ole kyse yksinkertaisesta opetettavasta asiasta, vaan yhteisöllisyyteen tietyssä mielessä kasvetaan ja se rakentuu pitkän ajan kuluessa. Koivulan väitöskirjassa (2010) ilmenee, että pienillä lapsilla on kehityksellinen herkkyys sosiaalisiin kontakteihin sekä sosiaalisten taitojen harjoitteluun. Näin ollen yhteisöllisyyteen on mielekästä kiinnittää huomiota esimerkiksi jo päiväkodissa. Koska yhteisöllisyys on kokemukseen perustuva tunne, on tärkeää, että yhteisöllisyyden kokemuspohja saadaan rakennettua mahdollisimman varhain (Koivula 2010, 25). Tämä tarkoittaa sitä, että positiivisten kokemusten ansiosta lapset mieltäisivät yhteisöllisyyden myönteiseksi voimavaraksi, jonka eteen he olisivat valmiita ponnistelemaan myös toisissa yhteisöissä (Marjanen ym. 2013, 24).

Yhteisöön kuuluminen antaa lapselle jo varhaisessa vaiheessa henkilökohtaisen hyödyn lisäksi mahdollisuuden harjoitella välttämättömiä taitoja, joita tarvitaan myöhemmin yhteiskunnan jäsenenä toimimisessa. Yhteisöllisin keinoin varhaiskasvatuksen eri ammattilaiset voivat muokata toimintansa lapsilähtöisemmäksi, ja näin ollen osallistaa lapsia toiminnan suunnitteluun ja sen toteutukseen. Näin turvataan lapsille kuuluva oikeus yhteisöön ja siihen vaikuttamiseen (Marjanen ym. 2013, 47).

Lapsi tarvitsee erilaisia taitoja esimerkiksi silloin, kun hän tulee uutena jäsenenä johonkin ryhmään tai kun lapsi haluaisi liittyä meneillään olevaan leikkiin. Oma-aloitteisuus osallistumisessa on erityisen tärkeässä ja keskeisessä roolissa ja näin ollen tukee lapsen vuorovaikutustaitoja. Tavoitteena on tukea seuraavien taitojen kehittymistä (Laaksonen & Repo 2017, 55.):

- Lapsi osaa rakentavasti ja oma-aloitteisesti lähestyä muita lapsia ja mennä ryhmän toimintaan mukaan.
- Lapsi osaa lähestyä muitakin kuin vain omia parhaita kavereita.
- Lapsi suhtautuu muiden osallistumiseen myönteisellä tavalla.
- Lapsi pystyy sopivassa määrin saavuttamaan tavoitteitaan vertaisryhmässä.

Vuorovaikutustaitojen tukeminen mallissamme alkaa jo lapsen saapuessa kohtaamispaikalle. Lapsi otetaan iloisesti vastaan ja kerrotaan, mitä tänään illassa tapahtuu ja mitä hän voi siellä tehdä. Lasta ohjataan toimimaan toisten lasten kanssa ja jakamaan toiminnassa tarvittavia työvälineitä. Lapsen vuorovaikutustaitoja opetetaan myös keskustelujen kautta. Lapsi otetaan mukaan yhteisiin keskusteluihin ja häneltä kysellään mielipiteitä.

Lapsiryhmässä on monenlaisia tilanteita, jotka vaativat kärsivällisyyttä, odotettaa, muiden huomioimista sekä yhteisten pelisääntöjen rakentamista. Yhdessä toimiminen edellyttää yhteisiä toimintamalleja, jotka jättävät tilaa sekä ryhmän että yksilön luovuudelle. Tavoitteena on tukea seuraavien taitojen kehittymistä (Laaksonen & Repo 2017, 39.):

- Lapsi osaa viestiä toisten lasten kanssa tilanteissa sopivalla tavalla.
- Lapsi osaa viestiä tarkoituksenmukaisella tavalla.
- Lapsi ymmärtää ja osaa noudattaa yhteisiä pelisääntöjä.
- Lapsi osaa sitoutua ryhmän toimintaan (esim. leikkiin) pitkäjänteisesti.

Yhteistyötaitoja tuetaan illoissa monin eri tavoin. Aktiviteetteja voidaan suunnitella siten, että lasten on toimittava tai suunniteltava asioita yhteistyössä toistensa kanssa. Yhteisten askartelutarvikkeiden odottelu ja jakaminen tukevat myös tätä pyrkimystä.

Myönteinen yhteisöllisyys ehkäisee tehokkaasti pulmia. Mikäli ongelmia kuitenkin syntyy, vahva yhteisö ratkaisee ne nopeammin. Samalla jatkokonfliktien vaara pienenee ja tulevaisuudessa vastaaviin tilanteisiin puututaan tehokkaammin saadun kokemuksen myötä. Yhteisöllisyys ei kuitenkaan synny itsestään, vaan se vaatii systemaattista ja johdonmukaista työtä (Laaksonen & Repo 2017, 32). Tavoitteena on tukea seuraavien taitojen kehittymistä (Marjanen ym. 2013, 43.):

- Lapsi voi hyödyntää opittuja yhteisöllisyydentaitoja myöhemmin, esimerkiksi siirtymällä kouluun tai harrastusyhteisöihin.
- Yhteisöllisyyttä edistää hyvä ilmapiiri.
- Yhteisöllisyys luo lapselle merkityksellisen tunteen sekä antaa kokemuksen ryhmään kuulumisesta.

Myös yhteisöllisyyttä ja sen tunteen vahvistamista voidaan tukea iltojen aktiiviteettien myötä. Jos iltoja kyetään järjestämään monia peräkkäin siten, että samat lapset tulevat iltoihin useasti, mallin tarkoitus ja tavoitteet onnistuvat paremmin toistuvan tiedon ansiosta. Samalla kyetään mittaamaan yhteisöllisyyden vahvistumisen tunnetta tehokkaammin.

2.3 Yhteisöllisyyden tukeminen ja tekeminen näkyväksi

Kasvuyhteisö on elävä ja muuttuva. Se ottaa aineksia jäsenistään sekä ympäristöstään. Kuten kaikki kuviteltavissa olevat yhteisöt, myös kasvuyhteisö kehittyy ja muuttuu jatkuvasti. Lapsille soveltuva kasvuympäristö tarjoaa lapselle sosiaalisia suhteita, mahdollisuuden omaehtoisesti ja itsenäisesti tutustua ympäristöönsä sekä tilaisuuden löytää sieltä toimintamahdollisuuksia. Näitä esimerkiksi Kyttä (2004) nimittää *tarjousiksi*. Oikeanlaisessa ympäristössä lapsella on paljon liikkumatilaa ja tarjoumia. Ihmisyyteen kuuluu vuorovaikutus toisten kanssa, mutta siihen kuuluu myös yksityisyys (Kyttä 2004, 25).

Hyvässä kasvuympäristössä lapselle tarjoutuu mahdollisuus säädellä sitä, milloin hän on ryhmässä ja milloin hän haluaisi olla yksin (Kyttä 2004, 10). Monipuolisesta ympäristöstä jokainen lapsi löytää tilan ja mahdollisuuksia. Ympäristö ei erottele lapsia taitojen tai osaamisen mukaan, vaan lapselle ja lasten yhteisöille tarjoutuu mahdollisuus tulla näkyviksi (Kyttä, 2003, 6).

Lapsi on erottamaton osa ympäristöään ja näin ollen pyrkii ottamaan ympäristöään haltuunsa. Lapsen ympäristösuhde vaatii jatkuvaa työstämistä. Ympäristöön liittyvät myös lapsen tunnekokemukset ja lasten toiminnallisen aktiivisuuden mahdollistaminen. Lasten mahdollisuudet osallistua tasavertaisesti aikuisten kanssa päätöksentekoon ovat usein vähäiset. Ympäristösuhde syntyy lapsuudessa ja on osa minuuden rakentumista. Se edellyttää mahdollisuutta itsenäiseen toimintaan sekä osallisuutta yhteisöön. Kiinteä yhteisöllisyys voisi

puolestaan tarkoittaa vahvemmin myös lasten äänen kuulemista ja heidän osallistumisestaan aktiivisina kansalaisina (Kyttä 2004, 10–11).

Lapsen oikeutta kasvuyhteisöön voidaankin kuvata käsitteellä tiedostaminen. Se merkitsee prosessia, jossa myös lapsilla on oma vapautensa ja oikeutensa niin historiallisina kuin kulttuurisina vaikuttajina ympäristössään, jossa he opettelevat löytämään osallistumisen tapoja ja jossa heille annetaan tähän mahdollisuus (Hannula 2011, 256).

Freire puhuu hiljaisuuden kulttuurista, jolla tarkoitetaan sitä, että osa ihmisistä on vailla vaikuttamisen mahdollisuuksia (2005). Kasvatuksen tehtävänä on luoda ääni hiljaisuudelle ja rakentaa yhdessä lasten kanssa se kieli ja maailma, jossa he voisivat ilmaista omia kokemuksiaan todellisuudesta sekä päästä aitoon dialogiin kaikkien kasvuyhteisöön kuuluvien ihmisten kanssa. (Freire 2005, 19).

Osallisuus oman elämänpiirin tärkeissä yhteisöissä, kuten perheessä, päiväkodissa ja omassa lähiympäristössä sekä näiden keskinäisessä yhteydessä antaa lapselle parhaimmassa tapauksessa mahdollisuus ymmärtää, kuka hän on ja mihin hän kuuluu (Marjanen ym. 2013, 94).

3 MEIJÄN KEITTIÖ – YHTEISÖLLINEN RUOKAILU

Meijän keittiö -kohtaamispaikkaa järjestää Kotka-Kymin seurakunta. Toimintaa pidetään yllä Langinkosken kirkolla. Ruokailu järjestetään keskiviikkoisin klo. 17–18 Toivonsalissa. Ruoan hinta on 3 €/hlö, ja alle 15-vuotiaat lapset syövät aikuisen seurassa ilmaiseksi. Ruoka on monipuolista, ja ruokailussa on huomioitu myös erikoisruokavaliot.

Diakoni Suvi Kervinen kertoo, että idea Meijän keittiön järjestämisestä lähti ajatuksesta helpottaa erityisesti perheiden arkiruokailua. Lähtökohtana oli, että ainakin yhtenä iltana viikossa voisi mennä syömään kotiruokaa valmiiseen pöytään.

Ohjatut iltamme suunniteltiin sen mukaisesti, että syömässä käyvät perheet ja heidän lapsensa saisivat ohjattua aktiviteettia sekä ennen että jälkeen ruokailun. Tämä takasi kävijöille suuremman mahdollisuuden kohtaamiselle ja yhteisöllisyydelle.

Yhteisöllinen ruokailu on tällä hetkellä teema, jota kehitetään, käytetään ja tutkitaan melko paljon. Aiheesta on olemassa erilaisia hankkeita, jotka on toteutettu erilaisissa ryhmissä ja erilaisille kohderyhmille. Yhteisöllistä ruokailua käytetään ja hyödynnetään paljon ikääntyvien ihmisten palveluissa ja hankkeissa, mutta samat päämäärät pätevät kuitenkin kaikenikäisten parissa työskennellessä. Mielenkiintoinen hanke aiheesta on esimerkiksi Kimpassa syömään -hanke, jonka on johtanut Teija Rautiainen (2019) yhteistyössä moniammatillisen joukon kanssa. Hankkeessa luotiin toimintamallia yhteisöllisestä ruokailusta ikääntyville ihmisille. Hankkeessa muistutetaan myös siitä, kuinka yhteisölliselle ruokailulle ja yhdessä toimimiselle on paljon tarvetta.

4 TOIMINTAMALLI

Toimintamalli on käsitteenä melko laaja, ja se voidaan käsittää monella eri tapaa tarkastelukulman mukaan. Karoliina Ojaniemen pro gradu -tutkielmassa Pietilän (2002) mukaan toimintamallilla tarkoitetaan työn tai toiminnan organisoitapataa, työnjako tai järjestämistapataa tai työn teoreettista mallia (Ojaniemi 2006, 20). Toimintamallin tarkoituksena on siis selventää ja ohjata toimintaa, jotta toimija toimisi halutulla tavalla ja saavuttaisi toivotut tulokset.

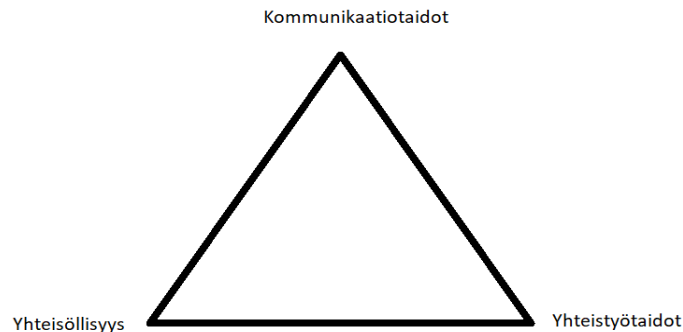
Toiminnallisena tuotteena loimme yhden toimintamallin Meijän keittiölle. Tarkoituksena oli luoda iltahjelmaa, joka tarjoaa perheille ja erityisesti lapsille mahdollisuuden olla yhdessä ja tutustua toiminnan kautta uusiin ihmisiin. Tiilaajamme antoivat meille hyvin vapaat kädet iltamien suunnittelussa. Askartelumahdollisuudet sekä pienet lisätehtävät olivat mielestämme sopivaa tekemistä iltoihin. Askartelusta pitävät monen ikäiset lapset, ja pienillä variaatioilla saimme suunniteltua askartelut kaiken ikäisille sopiviksi. Monet iltamat sisälsivät askarteluja ja tekemistä, joissa lasten oli tehtävä asioita yhdessä saman pöydän ääressä. Näin luotiin sopivat puitteet toiminnallisuuden sekä yhteisöllisyyden mahdollistamiselle.

Iltojen perusteella lopullinen toimintamalli muotoutui luontevasti tekemiemme huomioiden ja suunnitelmien pohjalta. Mallimme siis sisältää toiminnallisen ohjatun illan lapsille, ja se tukee lasten vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä yhteisöllisyyttä (kuvio 1).

Tarkoituksena mallissamme on luoda lapselle kohtaamishetkiä, jotka tukevat lapsen vuorovaikutustaitoja, yhteistyötaitoja ja yhteisöllisyyttä. Tämä mahdollisuus luodaan lapselle erilaisten toiminnallisen ja lapsilähtöisten aktiviteettien avulla. Lapselle luodaan illoissa ympäristö, jossa hän kokee olonsa turvaliseksi, mukavaksi ja erityisesti kuulluksi. Aktiviteetit voivat olla melkein mitä tahansa, kunhan lapsen osallisuus ja yhteistyö toteutuvat.

Muistilista illan toteuttajalle on seuraava:

- Kohtaa lapsi
- Kuule lasta
- Neuvo lasta
- Ole läsnä

Kuvio 1. Toimintamallin tavoitteet

Tavoitteenamme oli luoda lapsille iltamia, jotka mahdollistivat yhteisöllisyyden ja sen kehittämisen. Toiminnallisen yhteisöllisyyden tarjoaminen loi lapsille ja heidän perheilleen ympäristön tehdä mukavia asioita yhdessä. Lapset tutustui-

vat myös askartelujen lomassa toisiinsa ja leikkivät yhdessä ja puhuivat keskenään iltojen teemoista. Keskusteluja käytiin sekä lapsien että meidän ohjaajien kanssa.

Lasten ohjatut iltaohjelmat järjestettiin Kotka-Kymin seurakunnan tiloissa Langinkosken kirkolla. Kirkon yläkerrassa on suuret kerhuhuoneet, jotka sopivat mainiosti ohjattujen iltaohjelmien tiloiksi (kuva 1). Ennen jokaista iltaa, järjestimme käytössä olevan huoneen pöydät haluamallamme tavalla: usein yhdeksi suureksi askartelupöydäksi ja yhdeksi tarvikepöydäksi. Koristelimme huoneen teeman mukaisesti ja kokosimme teemojen mukaisia soittolistoja musiikin suoratoistopalvelun Spotifyn avulla.

Kuva 1. Ohjattujen iltojen tilat

Ennen iltojen aloittamista kävimme tilaajamme kanssa ostamassa tarvikkeet iltojen askarteluun. Teimme ennen ostoksia listauksen tarvitsemistamme tarvikkeista sekä arvioita tarvituista määristä. Ostoslistan (kuva 2) avulla teimme tarvittavat ostokset ja veimme ne Langinkosken kirkolle.

Kuva 2. Tarvikkeet

Ohjatut iltaohjelmat järjestettiin 11.12.2019, 15.1.2020, 12.2.2020 ja 11.3.2020. Jokaisen illan ohjelma oli suunniteltu etukäteen, mutta saatoimme ideoida ja keksiä lisää pientä ohjelmaa vielä illan valmisteluvaiheessa. Myös lapset saattoivat illan aikana keksiä uusia ulottuvuuksia teemoihimme. Koimme tämän positiiviseksi ilmiöksi, sillä se tuki hyvin pyrkimystä lapsilähtöisyyteen ja lasten yhteisöllisyyden kasvattamiseen.

Illamat oli tarkoitus järjestää siinä muodossa, että ne toimisivat uudelleen sovellettavana esimerkkeinä toimintamallillemme. Jokainen ilta sisälsi aktiviteetteja, joiden katsottiin tukevan toimintamallimme tarkoitusta ja tavoitteita.

4.1 Pikkujoulut

Ensimmäisen ohjatun iltaohjelman teemana oli pikkujoulut, mikä tuntui loogiselta ennen joulua. Ilta järjestettiin 11.12.2019 kivan 3 tiloissa.

Suunnittelimme iltaan ohjelmaksi jouluaiheista askartelua, jossa lapsi pääsisi kommunikoimaan toisten lasten ja ohjaajien kanssa. Tavoitteena illoilla oli luoda tilanne, jossa lapsi pääsisi yhdessä joko perheensä, toisten lasten tai ohjaajien kanssa toimimaan ja juttelemaan.

Askartelun aiheena oli joulu. Lapsien oli tarkoitus maalata kämmenensä ohjaajan avustamana ruskealla sormivärillä ja sen jälkeen painaa se paperille haluttuun muotoon. Tämän jälkeen lapset saivat muokata kädenjäljistä poron silmien ja rusetien avulla. Näin yhteistyöllä syntyi hauskoja ja uniikkeja poroja (kuva 3). Lapset saivat ottaa luomuksensa kotiin mukaan. Ohjatun askartelun jälkeen useat lapset jäivät yhdessä piirtelemään yhteisen pöydän ääreen. Etenkin tässä tilanteessa keskustelua esimerkiksi joulusta ja sen odotuksesta syntyi hyvinkin paljon. Mukavia tilanteita ja keskusteluja lasten kanssa syntyi myös joululauluista, joita soitimme tunnelman luomiseksi.

Askartelu tuntui mallimme perusteella luontevalta tavalta ottaa lapset mukaan yhteiseen toimintaan. Askartelu on myös mainio tapa opettaa lapsille yhteistyötaitoja, kuten juuri tarvikkeiden jakamista. Koimme, että lapsille oli helppoa tulla askarteluun mukaan, koska teimme siitä hauskan ja mieluisan ja olimme helposti lähestyttäviä. Suunnitelmamme iltaa varten tukivat malliamme ja sen tavoitteita esimerkiksi kommunikaation ja yhteistyön harjoittelun osalta.

Kuva 3. Poroaskartelu

Saavuimme paikan päälle tuntia ennen lasten ja perheiden saapumista. Mietimme huoneen järjestystä ja siirsimme pöydät haluamallamme tavalla. Suojasimme jokaisen askarteluun käytettävän pöydän jätessäkkien avulla ja valmis- telimme tarvikepöydän (kuva 4). Sovimme etukäteen myös työnjaosta. Emme tienneet, kuinka paljon ja minkälaisissa järjestyksessä lapsia tilaan tulisi, joten jakaannuimme työtehtäviin niin, että toinen meistä olisi auttamassa lapsia askartelupöydän ääressä ja toinen tarvikepöydän luona. Lapset kuitenkin tulivat monen lapsen erissä, ja huomasimme nopeasti, ettei oma järjestelymme välttämättä toimi, ja jakaannuimme molemmat askartelupöydän ääreen. Näin kykenimme ohjeistamaan toimintaa sekä samalla jakaa lapsiryhmää.

Kuva 4. Askartelutarvikepöytä

Ilta oli kaikin puolin onnistunut, mutta pienistä järjestelyyn liittyvistä asioista opimme seuraavia kertoja varten, kuinka toimia tehokkaammin ja sujuvammin. Vanhemmilta ja lapsilta saatu sanallinen palaute oli hyvää ja pääsimme valmistautumaan seuraavaan ohjattuun iltaan odottavaisin mielin.

4.2 Talven ihmemaa

Talven ihmemaa -teemainen ohjattu ilta järjestettiin 15.1.2020. Iltaan suunnitelimme talviteeman, jossa lapset pääsevät taas toimimaan yhdessä ryhmänä ja viettämään mukavaa iltaa. Halusimme luoda lapsille hauskan ja hieman hassun ympäristön kerhuhuoneeseen.

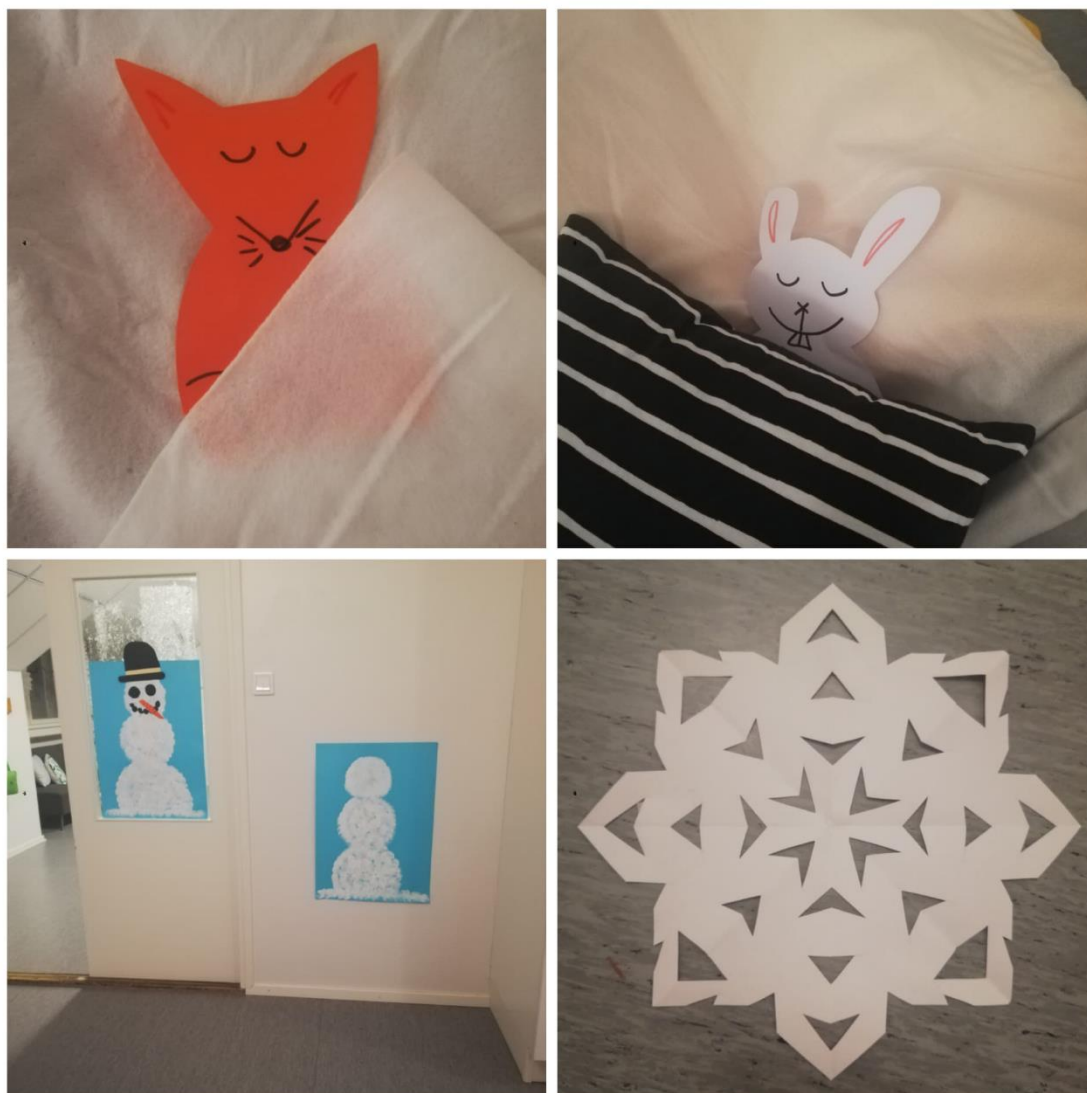
Askarteluksi teimme lapsille valmiiksi A3-kokoisille kartongeille lumiukkoja, joilta puuttui joitakin olennaisia tarvikkeita tai osia. Lapsien tehtävänä oli pienissä ryhmissä suunnitella yhdelle lumiukolle sen tarvitsemat varusteet. Lisäksi lapset saivat valmistaa lumiukolle kuvaan kavereita, kuten esimerkiksi pieniä lintuja. Varusteiden valmistamisen jälkeen lapset kiinnittivät ne haluamallaan tavalla lumiukkoihin, jotka oli kiinnitetty seinille valmiiksi. Lopuksi ihas- telimme kaikkien tuotoksia (kuva 5). Askartelun tarkoituksena oli saada lapset toiminaan ja tekemään töitä yhdessä. Tiimityöskentelyn avulla lapsien kynnys tutustua toisiinsa ja meihin ohjaajiin pieneni.

Illan aktiviteetit ja niiden kulku oli suunniteltu jälleen toimintamallimme mukaisesti tukemaan lasten kommunikaatio taitoja. Lumiukko-askartelu oli tarkoitus olla harjoitus ajatellen lasten yhteistyötaitoja, sillä suunnittelu ja toteutus vaativat lapsilta töiden ja ideoiden jakamista. Toisena iltana yhteisöllisyys pääsi illassamme paremmin esille kuin ensimmäisessä illassa, jossa tutustuminen vei siltä hieman sijaa.

Kuva 5. Lumiukkoaskartelu

Olimme suunnitelleet tekevämme huoneeseen myös suuren lumikinoksen valkoisista huovista sekä säkkituoleista. Saimme vielä koristeluvaiheessa idean, että piilotamme kinokseen tyynyjen ja huopien väliin kartongista valmistettuja ”talven eläimiä” (kettu, jänis ja orava), joita lapset saivat etsiä (kuva 6). Tämä äkkinäinen ideamme muotoutui illan aikana lapsille todella mieluisaksi toiminnaksi. Lapset etsivät eläimiä, ja leikki kehittyi siihen, että lapset myös piilottelivat jo valmiiksi löydettyjä eläimiä toisilleen ja meille ohjaajille. Tämä oli loistava esimerkki siitä, kuinka spontaanit ideat voivat lasten parissa toimiessa kehittyä eteenpäin ja kehittymistä olisi myös syytä tukea positiivisella tavalla.

Kuva 6. Talven ihmemaa

Saavuimme jälleen valmistelevaan ja koristelevaan tilaa noin puolitoista tuntia ennen lasten ja perheiden saapumista. Maalasimme myös lumikkojen ”pohjat” valmiiksi ajoissa, niin että ne ehtivät kuivua ennen lasten tuloa. Suunnittelimme myös soittolistan talviaiheisista lastenlauluista.

Ensimmäiseen kertaan verrattuna ilta sujui helpommin, sillä tiesimme jo, millaisiin tilanteisiin tulisi varautua. Illassa vieraili paljon samoja lapsia kuin ensimmäiselläkin kerralla, minkä vuoksi lapset olivat jo hieman avoimempia kommunikoidaan kanssamme. Keskustelua syntyi esimerkiksi meneillään olevan talven lumen puutteesta sekä tietysti päiväkodeista ja kouluista. Sama huomio päti myös lasten vanhempiin. Vanhemmat tulivat avoimemmin juttelemaan ja kertomaan meille myös omia kuulumisiaan. Illan jälkeen tuntui, että

yhteisöllisyyden tukemisen tavoite ja toimintamallien luominen onnistui entistä vahvemmin kuin ensimmäisessä illassa.

4.3 Ystävänäpäivä

Ystävänäpäivää vietettiin loogisesti ystävänäpäiväviikolla 12.2.2020. Ystävänäpäivän vietto ohjatuissa illoissamme tuntui hyvinkin osuvalta juuri toiminnallisen yhteisöllisyyden näkökulmasta, sillä halusimme edistää ja vahvistaa lasten tunnetta yhteisöstä ja ystävistä.

Askarteluksi päätimme järjestää ystävänäpäiväkorttien tekoa. Olimme edellisissä illoissa huomanneet, että illoissamme käyvät lapset ovat osa hyvinkin pieniä, joten muokkasimme askartelustakin hieman helpomman ja yksinkertaisemman. Tarkoituksena oli leikata sydämen haluamastaan värillisestä kartongista. Juuri tässä kohdassa helpotimme askartelua piirtämällä sydämien ääri- viivat lapsille valmiiksi. Lapset pääsivät painamaan oman kämmenensä kuvan sydämen keskusta.

Askartelun lisäksi valmistimme kerhuhuoneen seinälle suuren sydämen, jonka keskelle kirjoitimme sanan ystävä. Tavoitteena oli, että lapset joko sanelevat, kirjoittavat tai piirtävät millaiseksi he hyvän ystävän mieltävät. Saimme kerättyä sydämeen ihania mietteitä lapsilta (kuva 7). Osa lapsista ei välttämättä halunnut dokumentoida mietteitään ylös, vaan päädyimme askartelun ohessa juttelemaan ystävistä ja tehtävän kysymyksestä.

Tässä vaiheessa iltoja toimintamallimme kaava ja tavoitteellisuus olivat jo muovautuneet toimivaksi kokonaisuudeksi. Tavoitteiden tukeminen tuli meiltä jo kuin luonnostaan, sillä olimme oppineet hieman tuntemaan lapsia ja kuinka he toimivat ryhmässä. Mallin tarkoitus ja sen muokkaaminen käytännön toiminnassa olivat siis hyvällä mallilla. Yhteisöllisyys alkoi tuntua illoissa entistä voimakkaammin. Vanhemmat sekä lapset juttelivat jo vapautuneemmin asioistaan ja selvästi nauttivat yhdessä tekemisestä ja kommunikoinnista.

Kolmas iltamme sujui jälleen hienosti. Vaihdoimme tällä kertaa huonetta, mutta totesimmekin uuden huoneen tarkoituksellemme pätevämmäksi sen

pienten pöytien ja lelujen takia (kuva 7). Lapsia oli tällä kertaa paljon, joten jouduimme välillä tekemään lisää valmiita sydämiä leikattavaksi, mutta tämäkin sujui tahdikkaasti ja huomaamattomasti. Suurin osa lapsista ja perheistä oli taas tuttuja, jo aikaisemmissa illoissa käyneitä. Tämä lisäsi selvästi keskustelujen määrää ja laatua. Meidän ohjaajien kanssa käytävän keskustelun lisäksi oli mukava huomata, että lapset olivat jo alkaneet tutustua myös toisiinsa paremmin. Lapset valmistivat jo toisilleen ystävänpäiväkortteja ja osa kirjoitti toisilleen pieniä kirjeitä. Huomiosta voisi hyvin päätellä, että luomamme toimintamalli tuottaa myös tulosta toivomallamme tavalla.

Kuva 7. Ystävänpäivä

4.4 Minä ja perhe

Ohjatut iltamme huipentuivat tapaamiseen, jossa aiheena oli ”minä ja perhe”. Päädyimme kyseiseen teemaan, sillä perhe on lapselle kuin ensinäyttämö yhteisöllisyydelle ja sen tuomille positiivisille vaikutuksille. Lapset osallistuivat usein iltoihin perheidensä kanssa. Teeman avulla lapset pääsivät miettimään perhettään, sekä jakamaan pohdintoja ohjaajille. Perheeseen kuulumisen ja asian pohtiminen oli tavoitteita, joita halusimme herättää lapsissa. Illan teema ja tarkoitus oli hieman erilainen luonteeltaan kuin edeltäjänsä, sillä halusimme saada viimeiselle kerrallamme enemmän keskustelua aikaan lasten kanssa.

Illan tehtävänä lapsilla oli miettiä, ketä heidän perheeseensä kuuluu. Emme halunneet rajata lapsille sitä, mitä perhe tarkoittaa. Halusimme juuri myös katsoa sitä, miten lapset ymmärtävät sanan ’perhe’ ja ketä he siihen sisällyttävät. Lapset piirsivät normaalille piirustuspaperille perheidensä jäsenet sekä tietysti itsensä. Lopuksi hahmot leikattiin irti ja liimattiin värilliselle kartongille. Tuloksena oli suloisia ja värikkäitä tuotoksia (kuva 8).

Tämän lisäksi teetimme lapsille pienimuotoisen kyselyn illoistamme. Kysyimme heiltä, kuinka he ovat ohjatuissa illoissamme viihtyneet. Uskalsimme teettää tällaisen kyselyn, sillä illoissamme käyneet lapset olivat lähes joka kerta samoja perheineen. Kyselyn toteutimme siten, että piirtämisen jälkeen annoimme lapsille vastauspaperin (kuva 9), jossa oli kolme selkeää hymiötä: hymyilevä, surullinen ja neutraali. Kyselyä on avattu tarkemmin tutkimusta käsittelevässä kohdassa.

Toimintamallin kannalta viimeisen illan päätteeksi tavoitteet ja niiden toteutuminen tuntuvat onnistuneen hyvin. Aktiviteettien kannalta onnistuminen oli selkeää, sillä lapset kommunikoivat keskenään ja keskustelivat perheistään. Seikka, että lapset keskustelivat nyt enemmän toistensa kanssa kuin meille kohdistetusti, loi hyvän kuvan kommunikaation parantumisesta ja lasten yhteisöllisyyden tunteesta.

Viimeinen ilta sujui kaikin puolin tavoitteiden mukaisesti. Perheet ja lapset olivat tulleet meille jo hyvinkin tutuiksi, joten tunnelma oli jälleen entistä avoimempaa ja vapaampaa. Keskustelua riitti illan aiheesta sekä lasten kuulumisista. Kerroimme illan aikana lasten vanhemmille Webropol-kyselystämme ja opinnäytetyömme päättymisestä. Saimme perheiltä mukavaa ja positiivista palautetta ohjatusta illoista.

Kuva 8. Minä ja perhe -illan tuotoksia

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää toimintamallimme toimivuutta ja sen vaikutuksia lapsen yhteisöllisyydelle. Opinnäytetyömme yhtenä tavoitteena oli löytää toimintamallin kautta tapoja ja keinoja, joiden avulla voidaan

lisätä lasten tunnetta yhteisöllisyydestä ja osallisuutta yhteisöllisessä toiminnallisuudessa. Tämän varjolla kyselymme päätarkoituksena oli kysyä perheiltä, miten he kokivat opinnäytetyömme tavoitteiden onnistuneen ja näkivätkö he lapsissaan toivomaamme vaikutusta.

Tutkimuskysymyksemme olivat seuraavat:

1. Miten opinnäytetyössämme luotu toimintamalli edesauttaa lapsen yhteisöllisyyttä?
2. Kokivatko lasten vanhemmat järjestämämme illat tarpeelliseksi lasten elämässä?

5.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme toteutettiin kyselytutkimuksena. Kyselytutkimuksessa kerätään ja tarkastellaan muun muassa erilaisia yhteiskunnan ilmiöitä, ihmisten toimintaa, mielipiteitä, asenteita sekä arvoja (Vehkalahti 2014, 11). Työssämme käytimme kyselytutkimuksen mittausvälineenä kyselylomaketta, jossa halusimme selvittää miten toimintamallimme vaikuttaa lapsen yhteisöllisyyteen ja miten tavoitteet toteutuivat.

Aineistoa keräsimme Webropol-kyselyn avulla (liite 1). Kysymykset olivat monivalintakysymyksinä, joissa mitattiin vastaajien saman mielisyyttä kysymyksen asettaman oletuksen kanssa. Joukossa oli myös yksi avoimen vastauksen mahdollistanut kysymys.

Aineiston keräämiseen käytimme kahta erilaista kyselyä, joiden tarkoituksena oli mitata ohjattujen iltojen toimivuutta, viihtyvyyttä ja merkitystä yhteisöllisyydelle. Ensimmäinen kysely oli suunnattu illoissa käyville lapsille. Kysely oli yksinkertainen ja oli suunniteltu helpoksi vastata, kysely toteutettiin vastauslomakkeella (kuva 9), joka sisälsi kolme vastausvaihtoehtoa. Toinen kysely oli tarkoitettu lasten huoltajille. Kysely toteutettiin niin ikään Webropol-kyselynä.

Webropol-kyselyn hyviä puolia oli saavutettavuus. Liittämällä linkin Meijän keittiön Facebook-sivuille vastaajien oli helppo päästä vastaamaan kyselyyn.

Kyselyn huonoja puolia oli vastaajien pieni määrä, jolloin alhainen vastausprosentti saattaa antaa hieman poikkeavan kuvan koetusta (Heikkilä 2008, 20).

5.3 Opinnäytetyön etiikka

Tutkimustyössä sen eettinen puoli on keskiössä sekä tulosten saamisen että tutkimuksen rakentamisen kannalta. Erityisesti lasten kanssa työskennellessä tutkimuseetikasta on pidettävä tarkasti huolta, jotta tutkimustulokset olisivat mahdollisimman todenpitäviä ja luotettavia. Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain sellaisessa tilanteessa, jossa tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6).

Yksi opinnäytetyötämme koostettaessa huomioitava seikka oli tutkittavien ja illoissa käyneiden lasten ja perheiden anonymiteetti. Toiminnallisen ja paljon askartelua sisältävän työskentelyn takia halusimme dokumentoida paljon lasten töitä. Tärkeää tässä tilanteessa oli saada suostumus lapselta ja tämän vanhemmilta aina ennen askartelutuotosten kuvaamista.

Tutkimuslupien selvittäminen oli yksi askel kohti tutkimuseettisesti hyväksyttävää opinnäytetyötä. Koska tutkimuslupiemme kanssa meni jonkin verran enemmän aikaa kuin oletimme, jouduimme säästämään lapsilla ja perheillä teetetyt kyselyt vasta viimeiseen iltaamme. Tämä oli onneksi tutkimuskysymystemme kannalta loogista, sillä ne käsittelivät iltoja kokonaisuudessaan.

Teetimme hymiökyselyn lapsilla ohjatun iltamme aikana. Tämä aiheutti sen, että olimme paikalla lasten vastatessa ja lapsille sekä heidän perheilleen oli neuvottava ja selitettävä vastaus kasvotusten. Tässä asetelmassa oli vaarana läsnäolomme vaikuttavuus vastauksiin. Korostimme ohjeistuksessa kuitenkin vapaata mielipidettä ja annoimme lapsille tilaa vastata kyselyyn hieman itsenäisemmin kuin muussa toiminnassamme. Halusimme tällä menettelyllä varmistaa, että lapset vastaavat kyselyyn oman mielipiteensä mukaisesti ja omasta tahdostaan ilman ulkopuolista ärsykettä.

Opinnäytetyön aikana kerätty aineisto on luottamuksellista ja aineistoa käytetään ainoastaan kyseisessä tutkimuksessa. Tutkimuksen julkaisemisen jälkeen aineisto tuhoetaan.

6 KYSELY

Opinnäytetyömme tilaajana oli Kotka-kymin seurakunta ja diakoni Suvi Kervinen. Tehtävänä oli luoda lapsille ohjattua toimintaa Kervisen esittämän toivomuksen pohjalta, joka samalla mahdollistaisi yhteisöllisyyden tunnetta ja opettaisi lapselle jotakin yhteisöllisestä toiminnasta. Toimintaamme seurasi loogisesti Suvi Kervinen, jolle vastasimme illoistamme ja tekemisestämme. Kervisen ollessa lomalla Rita Halme toimi yhteishenkilönämme ja apunamme. Lisäksi paikalla oli muutama vapaaehtoistyöntekijä, mutta he eivät puuttuneet toimintaamme.

Ohjatuissa illoissa kävi vaihtelevasti perheitä ja lapsia. Lukua oli miltei mahdollonta pitää, sillä ihmisiä liikkui huoneesta toiseen jatkuvasti. Arviolta illoissa kävi 5-10 perhettä, ja vierailijoista 10-20 oli lapsia. Ikäjakama lapsissa oli 1,5-12 vuotta.

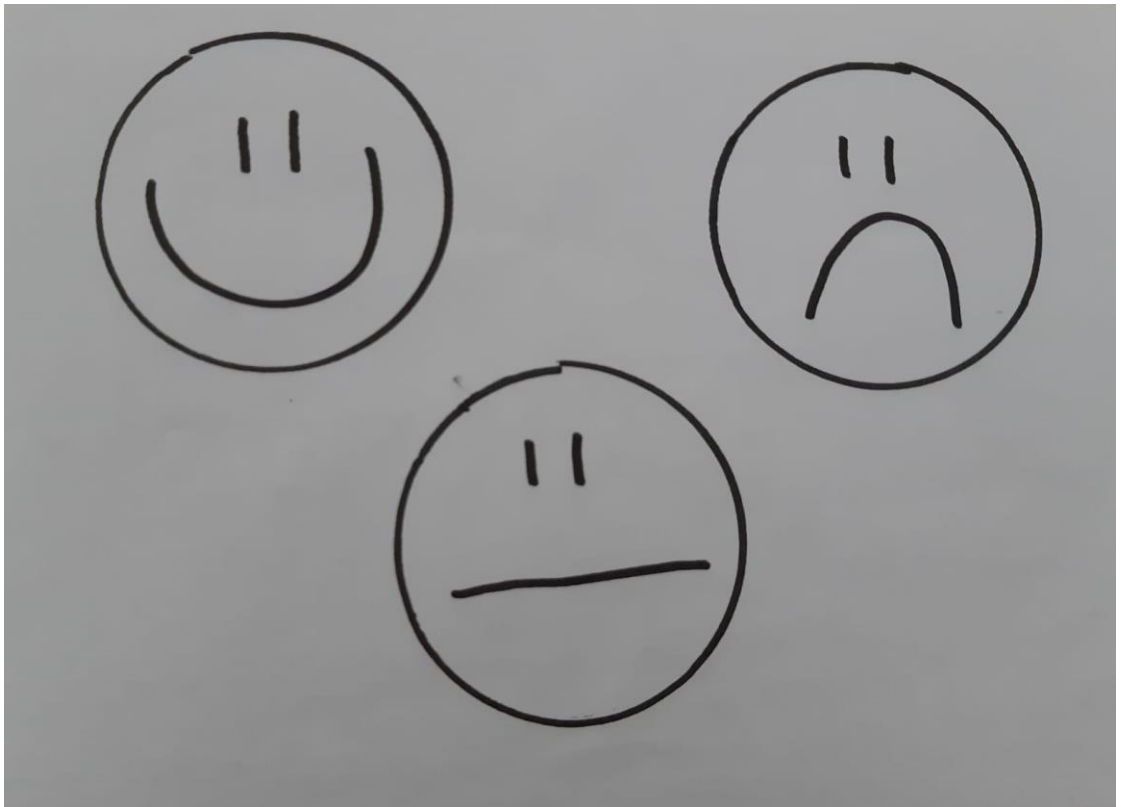
Tutkimuksena toteutimme kaksi erilaista kyselyä, joiden tarkoituksena oli mitata ohjattujen iltojen toimivuutta, viihtyvyyttä ja merkitystä yhteisöllisyydelle. Ensimmäinen kysely oli suunnattu illoissa käyville lapsille. Kysely oli yksinkertainen ja suunniteltu helpoksi vastata.

Kysyimme lapsilta ovatko illat olleet heille mieluisia. Jos lapsella oli vaikeuksia ymmärtää kysymystä, tarkensimme kysymystä (*"oliko iltojen askartelut mieluisia"* ja *"oliko kivaa leikkiä"*). Annoimme lapsille vastauslomakkeen (kuva 9), joka sisälsi kolme vastausvaihtoehtoa. Lapsen viihtyvyyttä kuvasi kolme hymiötä, ohjeistimme lasta vastaavan hymyilevän naaman, jos hän piti illoista, jos ei tiennyt tai osannut vastata, kehotimme vastaamaan neutraalin, jos lapsi ei pitänyt tai viihtynyt illoissa, kehotimme vastaamaan surunaaman. Lapsen tehtävänä oli värittää tuntemuksiaan kuvaava hymiö. Selostimme jokaiselle

lapselle kyselyn tehtävänannon. Osa lapsista täytti kyselyn vanhemman opastuksella. Vastaamisen jälkeen lomakkeet palautettiin anonyymisti meille ohjajille. Vastaaminen oli lapsille täysin vapaaehtoista.

Toinen kysely oli tarkoitettu lasten huoltajille. Huoltajille suunnatulla kyselyllä halusimme keskittyä iltojemme tarpeellisuuteen ja toimivuuteen. Kysely toteutettiin Webropol-kyselyllä, joka julkaistiin Meijän keittiö Facebook-sivuilla viimeisen iltamme jälkeen. Kysely oli Meijän keittiön kävijöille avoinna 12.-19.3. Kysymykset olivat seuraavat:

1. Mitä mieltä olet ohjattujen iltojen teemojen onnistumisesta? (monivalinta)
2. Koen iltojen tukeneen lapsen yhteisöllisyyttä. (samaa mieltä – täysin eri mieltä)
3. Lapseni yhteisöllisyys on minulle tärkeää. (samaa mieltä – täysin eri mieltä)
4. Illat tukivat mm. näitä lapseeni liittyviä teemoja ja taitoja. (monivalinta, monta vastausvaihtoehtoa)
5. Lapseni osallistuivat iltoihin seuraavasti. (monivalinta)
6. Onko lapsesi saanut illoissa uusia tuttavuuksia? (kyllä – ei)
7. Palautetta ohjatuista illoista. (avoin kysymys)

Kuva 9. Hymiökysely lapsille

6.1 Tulokset

Lapsille tarkoitetussa kyselyssä, vastaajia oli yhteensä kolmetoista lasta. Kolmestatoista lapsesta yksitoista koki ohjatut illat viihtyisiksi, yksi vastaajista koki illat huonoiksi ja yksi vastasi neutraalisti (kuvio 2).

Kuvio 2. Lasten kyselyn tulokset

Vanhemmille tarkoitetussa kyselyssä vastaajia oli viisi. Illoissa kävi perheitä, joissa saattoi olla jopa viisikin lasta.

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin iltojen teemojen onnistumisesta. Kaikki vanhemmat (100%) kokivat teemat onnistuneina.

Toisessa kysymyksessä kysyttiin, miten vanhemmat kokivat iltojen tukeneen lapsen yhteisöllisyyttä. 60 % vanhemmista olivat samaa mieltä, 20 % vanhemmista lähes samaa mieltä ja 20% ei samaa, eikä eri mieltä.

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin, miten tärkeänä vanhemmat kokivat lapsen yhteisöllisyyden, kaikki vanhemmat (100%) kokivat lapsen yhteisöllisyyden tärkeänä.

Neljännessä kysymyksessä kysyttiin, miten illat tukivat lapsen liittyviä teemoja ja taitoja. Kaikkia teemoja ja taitoja koettiin tärkeinä, mutta kommunikointitaidot (80%) sekä uusiin ihmisiin tutustuminen (80%) koettiin tukevan eniten lapsia. (kuvio 3)

Viidennessä kysymyksessä kysyttiin, mihin iltoihin lapset osallistuivat. Kysymyksemme pätevyys heikkeni, koska kyselyn tekemisen aikana tapahtui virhe, jonka seurauksena kyselyyn ei voinut valita useampaa vaihtoehtoa. 60 % olivat osallistuneet jokaiseen neljään ohjattuun iltaan, 20 % osallistuivat vain pikkujouluihin ja 20 % osallistuivat vain Minä ja perhe -iltaan.

Kuudennessa kysymyksessä kysyttiin, onko lapsi saanut illoissa uusia tuttavuuksia. 40 % vastaajien lapsista oli saanut uusia tuttavuuksia, mutta 60 % ei ollut saanut uusia tuttavuuksia.

Seitsemännessä kysymyksessä pyydettiin palautetta ohjatuista illoista, se jätettiin avoimeksi.

Kuvio 3. Iltojen tuki lasten eri taidoille

6.2 Johtopäätökset

Tässä osuudessa avaamme johtopäätöksiä, joita tutkimuksemme sekä toimintamallimme aiheestamme toi meille. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää toimintamallin toimivuutta sen tavoitteiden varjolla.

Yksi keskeisimmistä huomioista saaduissa vastauksissamme oli huomioida mitä toimintamallimme lapsissa ja heidän toiminnassaan edisti. Kyselyn tuloksissa ilmeni, että vanhemmat huomasivat iltojemme tukevan lapsissaan eniten juuri kommunikointitaitoja ja uusiin ihmisiin tutustumista. Tämä merkitsee sitä, että toimintamallimme oli tavoitteensa kannalta hyvinkin onnistunut, sillä tavoitteenamme oli juuri lisätä myös lasten välistä kommunikaatiota ja sitä kautta tuottaa yhteisöllisyyttä ja yhteisöön kuulumisen tunnetta lasten elämään.

Kyselymme kuudennessa kysymyksessä kysyimme vanhemmilta, onko lapsesi saanut illoissa uusia tuttavuuksia. Vastauksissa pienempi osa kertoi lapsensa tutustuneen illoissamme uusiin ihmisiin, kun taas suurempi osa vastasi, ettei lapsi tutustunut uusiin ihmisiin. Tämä vastaus tuntuu olevan hiukan ristiriidassa neljännen kysymysten kanssa, missä uusiin ihmisiin tutustuminen oli yksi suurimmista saaduista hyödyistä. Uskomme vastausten kuitenkin osalta pohjatuvan siihen, että iloissa käyvät lapset olivat usein sisarusia suurperheistä.

Jokainen vastannut vanhempi koki lapsensa yhteisöllisyyden tärkeäksi teemaksi. Tämä tarkoittaa sitä, että iltamme ja luomamme toimintamalli on tervetullut ja hyödyllinen osa Meijän keittiön toimintaa. Myös avoimen palautteemme perusteella vanhemmat pitivät siitä, että iltoja ylipäänsä järjestettiin.

Ihmisiin tutustumisen lisäämiseksi olisi voitu järjestää enemmän tutustumisleikkejä. Ryhmäytyminen tapahtui yhteisen keskustelujen ja askartelujen lomassa. Koimme kuitenkin käyttämämme lähestymistavan toimivaksi, sillä osa lapsista oli verrattain ujoja ja näin ollen he kokivat ohjaajat helpommin lähestyttävämmiksi tällaisessa tilanteessa kuin esimerkiksi ohjatun leikin tiimellyksessä.

Toimintamallimme ja sen tavoitteiden kannalta, kyselyn tulokset olivat suotuisat. Toimintamallin keskeisimpiä tavoitteita oli kommunikaatiotaitojen, yhteistyötaitojen ja yhteisöllisyyden tukeminen ja lisääminen lasten elämässä. Kyselyn tulokset viittasivat vahvasti siihen, että juuri nämä tavoitteet olivat toiminnassamme saavutettu. Malli oli siis onnistunut.

7 TOIMINTAMALLIN ARVIOINTI

Toimintamallin toimivuus ja sen vaikuttavuus lasten yhteisöllisyyteen oli edelliskappaleen tuloksien kannalta onnistunut. Tavoitteet, jotka toimintamallille asetimme, toteutuivat kyselyn tulosten perusteella loistavasti. Vanhemmat kokivat, että lasten kommunikaatiotaidot, yhteisöllisyys ja yhteistyötaidot olivat lisääntyneet iltojen myötä. Erilaiset toimintamallin keskeisimpiä tavoitteita tukevat aktiviteetit onnistuvat tarkoituksessaan. Toimintamallin tarkoituksena on juuri organisoida ja ohjata toimintaa. Illoissa toimintamalliin asetetut tavoitteet ohjasivat aktiviteettivalintoja ja toimintaa selkeästi.

Vanhempien palautteet illoista olivat kaikin puolin positiivisia. Saimme osan palautteesta suullisesti ohjattujen iltojen yhteydessä. Tällöin palaute koski pääosin keksimiämme aktiviteettejä ja askarteluja. Osa koski myös ohjaajien reippautta. Kirjallisen palautteen saimme kyselymme palauteosion kautta. Kirjallinen palaute oli kyselyn mukaisesti anonyyminä ja sisällöltään positiivista.

”Oikein kivaa oli! Reippaat ja mukavat ohjaajat, otitte kaikki lapset huomioon.

PS. 5 kysymykseen ei voinut valita useampaa vaihtoehtoa”

”Mukavia iltoja ja helpot, kivat tekemiset. En pystynyt valitsemaan illoista kuin yhden. Olimme kuitenkin mukana 11.12. ja 12.2. Kiitos teille!”

Lapsilta saatu palaute tapahtui suullisesti ohjatuissa illoissa sekä hymiökyselyn myötä. Lasten palautteet olivat positiivisia, erityisesti aktiviteettiosuudet olivat mieleisiä. Hymiökyselyn tuloksien perusteella, lapset nauttivat illoista.

Eettisyys onnistui opinnäytetyössämme hyvin, huolenpito vastaajien sekä lasten yksityisyydestä onnistui.

8 POHDINTA

Yhteisöllisyyttä voidaan lähteä määrittelemään yhteisön käsitteen pohjalta. Se on osaltaan yksilön kokemuksesta riippuvainen asia, mutta myös yhteisössä vallitsevan ilmapiirin tuotosta.

Yhteisöön kuulumisen tarjoaa lapselle mm. kumppanuutta, yhteenkuuluvuutta sekä ajanvietettä, mutta toisaalta lapsi tai laajemmassa mittakaavassa kuka tahansa voi myös rakentaa minäkuvaansa yhteisönsä kautta. Lapsi pystyy määrittelemään itseään yhteisönsä avulla, ja näin ollen yhteisöön kuulumisen voi olla hyvin palkitsevaa. Myös ystävyysuhteita voidaan luoda ja ylläpitää yhteisön sisällä. Tällöin opitaan vastavuoroisuutta ja muitakin myöhemmässä elämässä vaadittavia taitoja sekä rakennetaan maailmankuvaa.

Lasten yhteisöjä muodostuu sen mukaan, mitä piirteitä arvostetaan toverisuhteissa. Näitä voivat olla esimerkiksi yhteiset kiinnostuksen kohteet, leikkien kekseliäisyys ja myönteiseksi koetut luonteenpiirteet. Yhteisöllisyys on varhaiskasvatuksessa yksinkertaisesti sitä, että opitaan uusia asioita yhteistoinnin kautta. Yhteisöllisyyden perustaa tulisi rakentaa jo varhaisessa vaiheessa (Marjanen et al. 2013, 9). Yhteisöllisyyden ja osallisuuden ulkopuolelle jääminen voi näkyä jo varhain ja syrjäytymisen sekä kiusaamisen ilmiöt koskettavat myös pieniä lapsia.

Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen kohde olisi toiminnallisten yhteisöjen ulkopuolelle jäävien lasten pidempiaikaisia haittavaikutuksia mittaava tutkimus sekä tulosten vertailu yhteisöissä kasvaviin lapsiin. Kiinnostavaa olisi myös kuulla perheitä ja heidän kokemuksiaan toimintayhteisöistä ja niiden vaikutuksista lapsiin pidemmältä aikaväliltä, jopa vuosien vertailulla.

Ohjatuissa illoissamme kävi paljon suuriakin sisarusparvia. Tästä heräsikin pohdintaa siitä, kuinka paljon suurperheiden lapset kommunikoivat perheen ulkopuolistenlasten kanssa etenkin varhaiskasvatusikäisten lasten keskuudessa. Päiväkodeissa tämä varmasti toteutuu, mutta miten tämä realisoituu vapaa-ajalla? Illoissamme saman sisarusparven lapset olivat melko kiinteästi

keskenään ja puhuivat toisistaan ja toisilleen. Ajatukset kavereista rajautuivat useasti omiin sisaruksiin. Tutkimisen kohteena voisikin olla juuri se, kuinka suuret sisarusparvet vaikuttavat sen jäsenien yhteisöllisyyteen perheen ulkopuolella. Lisääkö se esteitä perheen ulkoiseen kommunikaatioon, vai päinvastoin rikastuttaisiko se sitä.

LÄHTEET

Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Hannula, A. 2011. Paulo Freire: yhteiskunnallista pedagogiikkaa. Teoksessa J. Paalasmaa (toim.) Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. 7. uud. painos. Helsinki: Edita.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Yliopistopainos.

Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä – Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kyttä, M. 2003. Children in outdoor contexts: affordances and independent mobility in the assessment of environmental child friendliness. Väitöskirja. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Kyttä, M. 2004. Riskien pelko ei saa näivettää kasvuympäristöä. Sosiaaliturva.

Laaksonen, V. & Repo, L. 2017. Kaveritaitoja – Tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Folkhälsan.

Lash, M. 2008. Classroom community and peer culture in kindergarten. Early Childhood Education Journal 36.

Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS- Kustannus.

Ojaniemi, K. Toimintamallien kehittäminen terveyden edistämisen hankkeissa – ymmärrys, suunnittelu ja arviointi. Tampereen Yliopisto. Pro gradu. 2006. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/94128/gradu01521.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 11.5.2020].

Rautiainen, T. (toim.) ym. 2019. Kimpassa syömään – ikääntyvien yhteisöllinen ruokailu. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/165848/URNISBN9789523441606.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 26.4.2020].

Repo, S. 2010. Yhteisöllisyys voimavarana yliopisto-opetuksen ja -opiskelun kehittämisessä, Helsingin yliopiston käyttäytymistieteenlaitos, Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 228, Helsinki.

Saastamoinen, M. 2009. Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa K. Filander & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura.

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf [viitattu 27.3.2020].

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lecture.

Virkki, P. 2007. Lapset laatua arvioimassa. Miten viisivuotiaat kokevat päivähoitoarjen? Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Moikka!

Lasten toiminnalliset ohjatut illat ovat meidän osaltamme tulleet päätökseen ja opinnäytetyön valmistuminen häämöttää. Haluaisimmekin vielä lopuksi kysellä kokemuksianne illoistamme lyhyen kyselyn muodossa. Vastaaminen on vapaaehtoista ja tapahtuu täysin anonyymisti. Vastauksilla pyrimme havainnoimaan iltojen onnistumista ja teidän tyytyväisyyttänne niihin. Kyselyyn vastaaminen vie n. 5min. Kysely on auki 12.-19.3.2020.

Kiitos etukäteen vastauksista! (Linkki kyselyyn yhteydessä)

<https://link.webpolsurveys.com/S/9F4773E3CD982542>

T. Saara ja Sambath